

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)
της 12ης Φεβρουαρίου 2009*

Στην υπόθεση C-466/07,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Landesarbeitsgericht Düsseldorf (Γερμανία) με απόφαση της 10ης Αυγούστου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Οκτωβρίου 2007, στο πλαίσιο της δίκης

Dietmar Klarenberg

κατά

Ferrotron Technologies GmbH,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, Τ. von Danwitz, R. Silva de Laruerta, Γ. Αρέστη και J. Malenovský (εισηγητή), δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησεως της 4ης Σεπτεμβρίου 2008,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο D. Klarenberg, εκπροσωπούμενος από τον J. Dieker, Rechtsanwalt,
- η Ferrottron Technologies GmbH, εκπροσωπούμενη από τον M. Trayer, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Lumma και C. Blaschke,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους V. Kreuzschitz και J. Enegren,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Νοεμβρίου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η υπό κρίση αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2001/23/ΕΚ του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, σχετικά με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων (ΕΕ L 82, σ. 16).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του D. Klarenberg και της Ferrottron Technologies GmbH (στο εξής: Ferrottron), με αντικείμενο την αναγνώριση της μεταβιβάσεως των εργασιακών σχέσεων στην εταιρία αυτή.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

- 3 Η οδηγία 2001/23 κωδικοποίησε την οδηγία 77/187/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 1977, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων.

ρήσεων (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 171), όπως είχε τροποποιηθεί με την οδηγία 98/50/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1998 (ΕΕ L 201, σ. 88, στο εξής: οδηγία 77/187).

4 Κατά την όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2001/23:

«Η ασφάλεια και η διαφάνεια του δικαίου απαιτήσαν να διευκρινιστεί η έννοια της μεταβίβασης με βάση τη νομολογία του Δικαστηρίου. Η διευκρίνιση αυτή δεν τροποποίησε το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 77/187/ΕΟΚ, σύμφωνα με την ερμηνεία του Δικαστηρίου.»

5 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2001/23 έχει ως εξής:

«α) Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε οποιαδήποτε μεταβίβαση επιχείρησης, εγκατάστασης ή τμήματος επιχείρησης ή εγκατάστασης σε άλλον εργοδότη, ως αποτέλεσμα [συμβατικής] μεταβίβασης ή συγχώνευσης.

β) Υπό την επιφύλαξη του στοιχείου α' και των ακολούθων διατάξεων του παρόντος άρθρου, θεωρείται ως μεταβίβαση, κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, η μεταβίβαση μιας οικονομικής οντότητας που διατηρεί την ταυτότητά της, η οποία νοείται ως σύνολο οργανωμένων πόρων με σκοπό την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, είτε κυρίας είτε δευτερεύουσας.»

- 6 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2001/23 προβλέπει τα εξής:

«Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του [μεταβιβάζοντος], που απορρέουν από σύμβαση εργασίας ή από εργασιακή σχέση υφισταμένη κατά την ημερομηνία της μεταβίβασης, μεταβιβάζονται, δια της μεταβίβασης αυτής, στον [προς τον η μεταβίβαση].»

- 7 Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Αν η σύμβαση εργασίας ή η εργασιακή σχέση καταγγελθεί λόγω του ότι η μεταβίβαση συνεπάγεται ουσιαστική μεταβολή των όρων εργασίας εις βάρος του εργαζομένου, η καταγγελία της συμβάσεως εργασίας ή της εργασιακής σχέσεως θεωρείται ότι επήλθε εξαιτίας του εργοδότη.»

- 8 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο και τέταρτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«Εάν η εγκατάσταση, επιχείρηση ή τμήμα εγκατάστασης ή επιχείρησης διατηρεί την αυτονομία της, το καθεστώς και η λειτουργία των εκπροσώπων ή της αντιπροσωπείας των εργαζομένων, που τίγονται από τη μεταβίβαση, διατηρούνται με τους ίδιους όρους και υπόκεινται στις ίδιες συνθήκες με αυτές που ίσχυαν πριν από την ημερομηνία της μεταβίβασης, δυνάμει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων ή συμφωνιών, με την επιφύλαξη ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη σύσταση της αντιπροσωπείας των εργαζομένων.

[...]

Αν η εγκατάσταση, επιχείρηση ή τμήμα εγκατάστασης ή επιχείρησης δεν διατηρεί την αυτονομία της, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, για να διασφαλίζεται ότι οι μεταβιβασθέντες εργαζόμενοι, οι οποίοι διέθεταν εκπροσώπηση πριν από τη μεταβίβαση, εξακολουθούν να εκπροσωπούνται δεόντως και κατά την περίοδο που απαιτείται για την ανασύσταση ή το νέο διορισμό της αντιπροσωπείας των εργαζομένων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική.»

- 9 Η διατύπωση των ως άνω διατάξεων του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/23 ταυτίζεται, κατ' ουσίαν, με εκείνη των διατάξεων του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/187.

Η εθνική νομοθεσία

- 10 Το άρθρο 613a, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του γερμανικού αστικού κώδικα (Bürgerliches Gesetzbuch, στο εξής: BGB) ορίζει τα εξής:

«Σε περίπτωση μεταβιβάσεως εγκαταστάσεως ή τμήματος εγκαταστάσεως σε άλλον επιχειρηματία με δικαιοπραξία, αυτός υποκαθίσταται στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις υφιστάμενες κατά τον χρόνο της μεταβιβάσεως εργασιακές σχέσεις.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 11 Ο D. Klarenberg εργαζόταν από 1ης Ιανουαρίου 1989 στην ET Electrotechnology GmbH (στο εξής: ET), εταιρία που ειδικεύεται στην ανάπτυξη και στην κατασκευή προϊόντων του τομέα της βιομηχανικής αυτοματοποίησης και της μετρητικής και ρυθμιστικής τεχνικής για τη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα.
- 12 Την 1η Μαΐου 1992, ο D. Klarenberg διορίστηκε διευθυντής του τμήματος «F+E/ET-Systeme/Netzwerk/IBS» (Ερευνα και Ανάπτυξη/Συστήματα ET/Δίκτυα/Διεπαφές) της ET. Το τμήμα αυτό περιελάμβανε τις εξής τρεις μονάδες: «F+E/ET-Systeme» (Ερευνα και Ανάπτυξη/Συστήματα ET), με προϊστάμενο τον D. Klarenberg, «EDV/Netzwerk/Serversysteme/Datensicherung» (ΤΟ/Δίκτυα/Σύστημα εξυπηρετητών/Ασφάλεια Δεδομένων) και «Produktion/Schaltschränke/Platinen» (Παραγωγή/Πίνακες Ελέγχου/Κάρτες), με προϊστάμενο τον Neumann, ο οποίος ήταν επίσης αναπληρωτής διευθυντής ολόκληρου του τμήματος.
- 13 Η Ferrotron ειδικεύεται στον σχεδιασμό και στην κατασκευή προϊόντων του τομέα της μετρητικής και ρυθμιστικής τεχνικής για τη βιομηχανία σιδήρου και χάλυβα.
- 14 Στις 22 Νοεμβρίου 2005, η ET συνήψε με τη Ferrotron και με την εγκατεστημένη στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μητρική της εταιρία σύμβαση υπό τον τίτλο «asset and business sale and purchase agreement» (συμφωνία περί αγοραπωλησίας στοιχείων του ενεργητικού και της επιχειρήσεως), η οποία αφορούσε προϊόντα που είχαν σχεδιαστεί από το τμήμα «F+E/ET-Systeme/Netzwerk/IBS» της ET και, συγκεκριμένα, τα «ET-DecNT», «ET-DecNT light», «ET-DecNT Power Melt», «ET-TempNet», «ET-OxyNet» και «FT7000».

- 15 Δυνάμει της συμβάσεως αυτής, η μητρική εταιρία της Ferrottron απέκτησε όλα τα σχετικά με τα εν λόγω προϊόντα δικαιώματα επί του λογισμικού, επί των ευρεσιτεχνιών, επί των αιτήσεων διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και επί των εφευρέσεων, καθώς και τα δικαιώματα επί των ονομασιών τους και επί της σχετικής τεχνολογίας. Η Ferrottron απέκτησε το σχετικό με την ανάπτυξη των προϊόντων υλικό πληροφορικής, το υπάρχον σε απόθεμα υλικό κατασκευής τους, καθώς και κατάλογο των οικείων προμηθευτών και πελατών. Η Ferrottron προσέλαβε επίσης εκ νέου έναν ορισμένο αριθμό μισθωτών εργαζομένων της ET, μεταξύ των οποίων και ο Neumann, καθώς και τρεις μηχανικούς της μονάδας «F+E/ET-Systeme».
- 16 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Ferrottron αναπτύσσει, κατασκευάζει και πωλεί, εκτός των προϊόντων που αποτέλεσαν το αντικείμενο της επίμαχης συμβάσεως, και άλλα προϊόντα του τομέα της μεταλλουργικής μετρητικής τεχνικής, καθώς και ότι οι πρώην υπάλληλοι της ET ενσωματώθηκαν στην υφιστάμενη οργανωτική δομή της Ferrottron. Επιπλέον, τα καθήκοντά τους αφορούν και άλλα προϊόντα, πλην εκείνων που η Ferrottron απέκτησε από την ET.
- 17 Στις 17 Ιουλίου 2006, κινήθηκε κατά της ET διαδικασία αφερεγγυότητας.
- 18 Ο D. Klarenberg άσκησε αγωγή ενώπιον του Arbeitsgericht Wesel, με αίτημα να υποχρεωθεί η Ferrottron να τον προσλάβει εκ νέου ως διευθυντή τμήματος. Εντούτοις, το Arbeitsgericht Wesel απέρριψε την αγωγή με απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2006.
- 19 Ο D. Klarenberg άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Landesarbeitsgericht Düsseldorf, με αίτημα να τον προσλάβει η Ferrottron εκ νέου υπό τους όρους της συμβάσεως εργασίας που είχε συνάψει με την ET την 1η Ιανουαρίου 1989. Επικουρικώς, ο D. Klarenberg ζήτησε από το δικαστήριο αυτό να αναγνωρίσει ότι υφίσταται εργασιακή σχέση από τις 9 Δεκεμβρίου 2005.

- 20 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το τμήμα «F+E/ET-Systeme/Netzwerk/IBS» που διηύθυνε ο D. Klarenberg αποτελεί τμήμα εγκαταστάσεως κατά την έννοια του άρθρου 613a, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του BGB, το οποίο μεταβιβάστηκε στη Ferrotron, δεδομένου ότι η εταιρία αυτή, αφενός, απέκτησε τόσο τα αναγκαία μέσα παραγωγής της οικείας εγκαταστάσεως όσο και τους καταλόγους προμηθευτών και πελατών και, αφετέρου, προσέλαβε εκ νέου ορισμένους από τους μισθωτούς που κατέχουν την τεχνογνωσία, ενώ παράλληλα η μητρική της εταιρία απέκτησε τα δικαιώματα επί των βασικών προϊόντων και τεχνολογιών.
- 21 Εντούτοις, το Landesarbeitsgericht Düsseldorf διερωτάται αν πρόκειται για μεταβίβαση επιχειρήσεως κατά την έννοια της οδηγίας 2001/23. Συγκεκριμένα, το Bundesarbeitsgericht έχει κρίνει, με σειρά πρόσφατων αποφάσεών του, ότι υφίσταται μεταβίβαση τμήματος εγκαταστάσεως σε νέο εργοδότη μόνον εφόσον αυτός συνεχίζει τη διαχείριση του οικείου τμήματος χωρίς ουσιώδεις αλλαγές και διατηρώντας την ταυτότητά του. Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι προϋπόθεση της μεταβίβασης είναι η εκ μέρους του προς τον η μεταβίβαση διατήρηση της οργανωτικής αυτοτέλειας του οικείου τμήματος εγκαταστάσεως. Αντιθέτως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υφίσταται μεταβίβαση τμήματος εγκαταστάσεως, οσάκις το οικείο τμήμα ενσωματώνεται πλήρως στην οργανωτική δομή της άλλης επιχειρήσεως ή τα σχετικά καθήκοντα εκτελούνται στο πλαίσιο μιας σαφώς σημαντικότερης οργανωτικής δομής.
- 22 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, κατά το αιτούν δικαστήριο, το οικείο τμήμα δεν διατήρησε την οργανωτική του αυτοτέλεια μετά την απόκτησή του από τη Ferrotron, καθόσον οι μισθωτοί που αναπροσλήφθηκαν εντάχθηκαν σε διαφορετικά τμήματα και ασκούν πλέον τα καθήκοντά τους στο πλαίσιο μιας άλλης οργανωτικής δομής.
- 23 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Landesarbeitsgericht Düsseldorf αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα:

«Υφίσταται μεταβίβαση τμήματος επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως σε άλλον εργοδότη υπό την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2001/23/ΕΚ μόνον αν το τμήμα επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως εξακολουθεί να

λειτουργεί υπό τον νέον εργοδότη ως οργανωτικώς αυτόνομο τμήμα επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως;»

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως

- ²⁴ Με τις παρατηρήσεις της, η Ferrottron διατύπωσε αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, αμφισβητώντας τη λυσιτέλεια του υποβληθέντος ερωτήματος για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- ²⁵ Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η διαδικασία του άρθρου 234 ΕΚ αποτελεί μέσον συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, με το οποίο το Δικαστήριο τους παρέχει τα ερμηνευτικά εκείνα στοιχεία του κοινοτικού δικαίου που τους είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 5ης Φεβρουαρίου 2004, C-380/01, *Schneider*, Συλλογή 2004, σ. I-1389, σκέψη 20 της 14ης Σεπτεμβρίου 2006, C-228/05, *Stradasfalti*, Συλλογή 2006, σ. I-8391, σκέψη 44, και της 16ης Οκτωβρίου 2008, C-313/07, *Kirtruna* και *Vigano*, Συλλογή 2008, σ. I-7907, σκέψη 25).
- ²⁶ Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, απόκειται αποκλειστικώς και μόνο στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υποθέσεως που εκκρεμεί ενώπιόν του, τόσο το αν η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως είναι αναγκαία προκειμένου να μπορέσει να εκδώσει τη δική του απόφαση όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να απαντήσει (απόφαση της 30ής Ιουνίου 2005, C-165/03, *Längst*, Συλλογή 2005, σ. I-5637, σκέψη 31, και προπαρατεθείσες αποφάσεις *Schneider*, σκέψη 21, και *Kirtruna* και *Vigano*, σκέψη 26).

- 27 Επομένως, τα σχετικά με την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου ερωτήματα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο, εντός του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου που αυτό προσδιόρισε με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, απολαύουν τεκμηρίου λυσιτέλειας. Το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή, επίσης, όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 2006, C-202/04 και C-94/04, Cipolla κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-11421, σκέψη 25, και της 7ης Ιουνίου 2007, C-222/05 έως C-225/05, van der Weerd κ.λπ., Συλλογή 2007, σ. I-4233, σκέψη 22, και προπαρατεθείσα απόφαση Kirtruna και Vigano, σκέψη 27).
- 28 Συναφώς, από τη νομολογία προκύπτει ότι αυτό το τεκμήριο λυσιτέλειας δεν μπορεί να ανατραπεί εκ του λόγου και μόνον ότι ένας από τους διαδίκους της κύριας δίκης αμφισβητεί ορισμένα πραγματικά περιστατικά, των οποίων την ακρίβεια δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο και από τα οποία εξαρτάται ο καθορισμός του αντικειμένου της διαφοράς αυτής (προπαρατεθείσες αποφάσεις Cipolla κ.λπ., σκέψη 26, και van der Weerd κ.λπ., σκέψη 23).
- 29 Η Ferrottron ισχυρίζεται, πρώτον, ότι το ενδεχόμενο να έχει πραγματοποιηθεί μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας 2001/23 αποκλείεται εκ προοιμίου, καθόσον δεν έχει αποδειχθεί ότι τα στοιχεία που αυτή απέκτησε συνιστούσαν οντότητα ικανή να αποτελέσει το αντικείμενο τέτοιας μεταβίβασης. Επομένως, το υποβληθέν ερώτημα είναι άνευ σημασίας για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 30 Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το αιτούν δικαστήριο δεν συμμερίστηκε την άποψη αυτή. Πράγματι, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι το τμήμα «F+E/ET-Systeme/Netzwerk/IBS» αποτελεί τμήμα εγκαταστάσεως κατά την έννοια του άρθρου 613α, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του BGB, το οποίο μεταβιβάστηκε στη Ferrottron, δεδομένου ότι η εταιρία αυτή, αφενός, απέκτησε τόσο τα αναγκαία μέσα παραγωγής της οικείας εγκαταστάσεως όσο και τους καταλόγους προμηθευτών και πελατών και, αφετέρου, προσέλαβε εκ νέου ορισμένους από τους μισθωτούς κατέχουν την τεχνογνωσία, ενώ παράλληλα η μητρική της εταιρία απέκτησε τα δικαιώματα επί των βασικών προϊόντων και τεχνολογιών. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων στα

οποία αναφέρθηκε το αιτούν δικαστήριο και του συμπεράσματος που, με δική του ευθύνη, συνήγαγε από αυτά, δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση η λυσιτέλεια του υποβληθέντος ερωτήματος.

- 31 Η Ferrottron υποστηρίζει, δεύτερον, ότι, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι πραγματοποιήθηκε μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας 2001/23, τούτο δεν σημαίνει ότι μεταβιβάστηκε και η σύμβαση εργασίας του ενάγοντος της κύριας δίκης, διότι τα καθήκοντα που αυτός ασκούσε ως υπάλληλος της ET εκτελούνταν κατά μέγα μέρος σε άλλα τμήματα, και όχι στο τμήμα «F+E/ET-Systeme/Netzwerk/IBS», με το οποίο, επομένως, ουδαμώς συνδέονταν.
- 32 Ωστόσο, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς αυτούς, το αιτούν δικαστήριο τονίζει ρητώς, κατά την περιγραφή του πραγματικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται το υποβληθέν ερώτημα, ότι ο ενάγων της κύριας δίκης ήταν προϊστάμενος του τμήματος «F+E/ET-Systeme/Netzwerk/IBS». Όπως προκύπτει από τη σκέψη 27 της παρούσας αποφάσεως, μια τέτοια εκτίμηση περί των πραγματικών περιστατικών εμπίπτει στην αποκλειστική ευθύνη του εθνικού δικαστή και δεν απόκειται στο Δικαστήριο να ελέγξει την ορθότητά της.
- 33 Η εναγομένη της κύριας δίκης ισχυρίζεται, τρίτον, ότι ο D. Klarenberg απώλεσε το δικαίωμα να απαιτήσει τη μεταβίβαση της συμβάσεώς του εργασίας, καθόσον, μολοντί η συμφωνία μεταξύ Ferrottron και ET είχε περιέλθει σε γνώση του, ανέμεινε μέχρις ότου εκδηλωθεί η αφερεγγυότητα της ET προκειμένου να προβάλει τις αξιώσεις του έναντι αυτής.
- 34 Όμως, όπως προκύπτει από τη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως, δεν είναι έργο του Δικαστηρίου να εξετάσει αν υπάρχει γερμανική ρύθμιση δυνάμει της οποίας η αξίωση του ενάγοντος της κύριας δίκης για μεταβίβαση της συμβάσεώς του εργασίας παραγράφηκε λόγω παρελεύσεως της σχετικής προθεσμίας.

- 35 Κατόπιν των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 36 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της οδηγίας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή και όταν το μεταβιβασθέν τμήμα επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως δεν διατηρεί, υπό τον νέο εργοδότη, την οργανωτική του αυτοτέλεια.
- 37 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Μαΐου 2000, C-301/98, KVS International, Συλλογή 2000, σ. I-3583, σκέψη 21 της 6ης Ιουλίου 2006, C-53/05, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, Συλλογή 2006, σ. I-6215, σκέψη 20, και της 16ης Οκτωβρίου 2008, C-298/07, Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände, Συλλογή 2008, σ. I-7841, σκέψη 15).
- 38 Από το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/23 προκύπτει ότι στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής εμπίπτει κάθε μεταβίβαση επιχειρήσεως, εγκαταστάσεως ή τμήματος επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως σε άλλον εργοδότη, η οποία επέρχεται ως αποτέλεσμα συμβατικής μεταβιβάσεως ή συγχωνεύσεως.

- 39 Πέραν των προϋποθέσεων αυτών, για την εφαρμογή της οδηγίας 2001/23 πρέπει να πληρούνται και οι προϋποθέσεις του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, δηλαδή η μεταβίβαση να αφορά μια οικονομική οντότητα, ήτοι ένα «σύνολο οργανωμένων πόρων με σκοπό την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, είτε κυρίας είτε δευτερεύουσας», η οποία διατηρεί την «ταυτότητά» της κατόπιν της μεταβίβασης.
- 40 Πρέπει, κατ' αρχάς, να υπομνηστεί ότι, όπως προκύπτει από την όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2001/23, η διάταξη αυτή προστέθηκε προκειμένου να αποσαφηνιστεί η έννοια της μεταβίβασης υπό το φως της νομολογίας του Δικαστηρίου (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 7ης Φεβρουαρίου 1985, 186/83, Botzen κ.λπ., Συλλογή 1985, σ. 519, σκέψη 6 και της 18ης Μαρτίου 1986, 24/85, Spijkers, Συλλογή 1986, σ. 1119, σκέψη 11). Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, η οδηγία 2001/23 έχει ως σκοπό να διασφαλίσει τη συνέχιση των εργασιακών σχέσεων που υφίστανται στο πλαίσιο μιας οικονομικής οντότητας, ανεξαρτήτως της μεταβολής του εργοδότη, και, επομένως, να προστατεύσει τους εργαζομένους σε περίπτωση επελεύσεως τέτοιας μεταβολής.
- 41 Από τον συνδυασμό της διατάξεως του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/23 με την αμέσως επόμενη διάταξη, δηλαδή με το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, προκύπτει ότι, σε περίπτωση που η μεταβιβασθείσα οικονομική οντότητα δεν διατηρεί την ταυτότητά της, η βασική διάταξη της παραγράφου 1, στοιχείο α', καθίσταται ανενεργός λόγω της εφαρμογής της διατάξεως της παραγράφου 1, στοιχείο β'. Επομένως, η διάταξη αυτή μπορεί να περιορίσει την εφαρμογή του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/23 και, ως εκ τούτου, την έκταση της προστασίας που παρέχει η οδηγία αυτή. Για τον λόγο αυτό, πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς.
- 42 Πάντως, η εναγομένη της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι η οικονομική οντότητα κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2001/23 διατηρεί την ταυτότητά της μόνον εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται ο οργανωτικός σύνδεσμος που ενώνει το σύνολο των προσώπων και/ή των στοιχείων. Αντιθέτως, η μεταβιβασθείσα οικονομική οντότητα δεν διατηρεί, κατά την άποψη της Ferrottron, την ταυτότητά της

σε περίπτωση που, κατόπιν της μεταβίβασης, χάνει την αυτοτέλειά της από οργανωτικής απόψεως, στο μέτρο που ο νέος εργοδότης ενσωματώνει τους πόρους που απέκτησε σε μια εντελώς νέα οργανωτική δομή.

- 43 Εντούτοις, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του σκοπού που επιδιώκει η οδηγία 2001/23, ο οποίος έγκειται στη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβίβασης επιχειρήσεως, δεν μπορεί να γίνει δεκτή η προτεινόμενη από την εναγομένη της κύριας δίκης ερμηνεία της έννοιας «ταυτότητα» της οικονομικής οντότητας, στο μέτρο που στηρίζεται σε ένα και μόνον κριτήριο, ήτοι της οργανωτικής αυτοτέλειας. Πράγματι, τούτο θα σήμαινε ότι απλώς και μόνον η απόφαση του νέου εργοδότη να διαλύσει το τμήμα επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως το οποίο απέκτησε και να το ενσωματώσει στην υφιστάμενη δομή της δικής του επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως αρκεί για να αποκλειστεί η εφαρμογή της οδηγίας 2001/23 στο τμήμα αυτό, με συνέπεια να στερηθούν οι οικείοι εργαζόμενοι την προστασία που παρέχει η οδηγία αυτή.
- 44 Όσον αφορά συγκεκριμένα το οργανωτικό στοιχείο, το Δικαστήριο έχει μεν κρίνει ότι το στοιχείο αυτό συμβάλλει στον προσδιορισμό της ταυτότητας της οικονομικής οντότητας (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 11ης Μαρτίου 1997, C-13/95, Süzen, Συλλογή 1997, σ. I-1259, σκέψη 15^α της 2ας Δεκεμβρίου 1999, C-234/98, Allen κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-8643, σκέψη 27^α της 26ης Σεπτεμβρίου 2000, C-175/99, Mayeur, Συλλογή 2000, σ. I-7755, σκέψη 53, και της 25ης Ιανουαρίου 2001, C-172/99, Liikenne, Συλλογή 2001, σ. I-745 σκέψη 34), πλην όμως έχει επίσης αποφανθεί ότι η τροποποίηση της οργανωτικής δομής της μεταβιβασθείσας οικονομικής οντότητας δεν συνιστά λόγο αποκλεισμού της εφαρμογής της οδηγίας 2001/23 (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 7ης Μαρτίου 1996, C-171/94 και C-172/94, Merckx και Neuhuys, Συλλογή 1996, σ. I-1253, σκέψεις 20 και 21^α προπαρατεθείσα απόφαση Mayeur, σκέψη 54, και απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2007, C-458/05, Jouini κ.λπ., Συλλογή 2007, σ. I-7301, σκέψη 36).
- 45 Εξάλλου, το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2001/23 ορίζει ότι ως ταυτότητα της οικονομικής οντότητας νοείται το «σύνολο [των] οργανωμένων πόρων με σκοπό την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας, είτε κυρίας είτε δευτερεύουσας», τονίζοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, όχι μόνον το οργανωτικό στοιχείο, αλλά και το στοιχείο της συνεχίσεως της οικονομικής της δραστηριότητας.

- 46 Προκύπτει εντεύθεν ότι η προϋπόθεση της διατηρήσεως της ταυτότητας της οικονομικής οντότητας κατά την έννοια της οδηγίας 2001/23 πρέπει να ερμηνεύεται λαμβανομένων υπόψη, αφενός, των δύο στοιχείων στα οποία αναφέρεται το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2001/23 και τα οποία συνιστούν από κοινού την ταυτότητα αυτή και, αφετέρου, του επιδιωκόμενου με την εν λόγω οδηγία σκοπού της προστασίας των εργαζομένων.
- 47 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων και προκειμένου να μη στερηθεί η οδηγία 2001/23 μέρος της πρακτικής της αποτελεσματικότητας, η προϋπόθεση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται όχι υπό την έννοια ότι απαιτεί τη διατήρηση της ειδικής οργανώσεως που επιβάλλει ο επιχειρηματίας στους διάφορους μεταβιβαζόμενους συντελεστές παραγωγής, αλλά, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 42 και 44 των προτάσεών του, υπό την έννοια ότι απαιτεί τη διατήρηση του λειτουργικού συνδέσμου αλληλεξαρτήσεως και συμπληρωματικότητας που υφίσταται μεταξύ αυτών των συντελεστών παραγωγής.
- 48 Πράγματι, η διατήρηση του εν λόγω συνδέσμου μεταξύ των διαφόρων μεταβιβαζομένων συντελεστών παρέχει στον νέο εργοδότη τη δυνατότητα να τους χρησιμοποιήσει για την άσκηση της ίδιας ή παρεμφερούς οικονομικής δραστηριότητας, έστω και αν, μετά τη μεταβίβαση, εντάσσονται σε μια νέα και διαφορετική οργανωτική δομή (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 14ης Απριλίου 1994, C-392/92, Schmidt, Συλλογή 1994, σ. I-1311, σκέψη 17).
- 49 Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να διαπιστώσει, λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα στοιχεία και στο πλαίσιο της συνολικής εκτιμήσεως των σχετικών με την επίμαχη πράξη πραγματικών περιστατικών (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προπαρατεθείσα απόφαση Srijkers, σκέψη 13/απόφαση της 19ης Μαΐου 1992, C-29/91, Redmond Stichting, Συλλογή 1992, σ. I-3189, σκέψη 24, και προπαρατεθείσες αποφάσεις Sützen, σκέψη 14, και Allen κ.λπ., σκέψη 26), αν η μεταβιβασθείσα οικονομική οντότητα διατήρησε την ταυτότητά της.
- 50 Όπως τόνισαν τόσο το αιτούν δικαστήριο με την αίτησή του εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως όσο και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και η Γερμανική

Κυβέρνηση με τις παρατηρήσεις τους ενώπιον του Δικαστηρίου, η διατύπωση του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτο και τέταρτο εδάφιο, της οδηγίας 2001/23 επιβεβαιώνει ότι, κατά το πνεύμα του κοινοτικού νομοθέτη, η οδηγία αυτή πρέπει να εφαρμόζεται σε κάθε μεταβίβαση η οποία πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου της 1, παράγραφος 1, είτε η μεταβιβασθείσα οικονομική οντότητα διατηρεί την αυτοτέλειά της στο πλαίσιο της οργανωτικής δομής της επιχειρήσεως του προς ον η μεταβίβαση είτε όχι.

51 Τέλος, πρέπει να δοθεί απάντηση στο επιχείρημα της εναγομένης της κύριας δίκης ότι, σε περίπτωση απώλειας της οργανωτικής αυτοτέλειας της μεταβιβασθείσας οικονομικής οντότητας, ο σκοπός της συνεχίσεως των εργασιακών σχέσεων τον οποίο επιδιώκει η οδηγία δεν θα μπορούσε, εν πάση περιπτώσει, να επιτευχθεί, διότι δεν υπάρχει, στην οργανωτική δομή της επιχειρήσεως ως έχει υπό τον νέο εργοδότη, θέση αντίστοιχη με εκείνη του διευθυντή τμήματος που κατείχε ο D. Klarenberg στην ET.

52 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι η ενδεχόμενη υποχρέωση λύσεως συμβάσεων εργασίας ιδιωτικού δικαίου σε περίπτωση μεταβιβάσεως μιας δραστηριότητας σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου συνιστά, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/23, ουσιώδη τροποποίηση των όρων εργασίας εις βάρος του εργαζομένου, οφειλόμενη άμεσα στη μεταβίβαση, οπότε η καταγγελία των εν λόγω συμβάσεων εργασίας πρέπει, στην περίπτωση αυτή, να θεωρηθεί ότι επήλθε εξ αιτίας του εργοδότη (προπαρατεθείσα απόφαση *Mayeur*, σκέψη 56). Ομοίως, πρέπει να θεωρηθεί ότι, σε περίπτωση μεταβιβάσεως, η αδυναμία τοποθετήσεως ενός εργαζομένου, στο πλαίσιο της οργανωτικής δομής που επιβάλλει ο προς ον η μεταβίβαση, σε θέση αντίστοιχη με εκείνη που αυτός κατείχε στην επιχείρηση του μεταβιβάζοντος, μπορεί, εφόσον συνεπάγεται ουσιώδη μεταβολή των όρων εργασίας εις βάρος του ενδιαφερομένου, να εξομοιωθεί προς επελθούσα εξαιτίας του νέου εργοδότη καταγγελία της συμβάσεως εργασίας κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

53 Συνεπώς, στο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2001/23 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή και στην περίπτωση που το μεταβιβασθέν τμήμα επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως δεν διατηρεί την αυτοτέλειά του από οργανωτικής απόψεως, υπό την προϋπόθεση ότι το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι εξακολουθεί να υφίσταται ο λειτουργικός δεσμός μεταξύ των μεταβιβασθέντων συντελεστών παραγωγής, ο οποίος παρέχει στον νέο εργοδότη τη δυνατότητα να τους χρησιμοποιήσει για την άσκηση της ίδιας ή παρεμφερούς οικονομικής δραστηριότητας.

Επί των δικαστικών εξόδων

54 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόδιοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της οδηγίας 2001/23/ΕΚ του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, σχετικά με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή και στην περίπτωση που το μεταβιβασθέν τμήμα επιχειρήσεως ή εγκαταστάσεως δεν διατηρεί την αυτοτέλειά του από οργανωτικής απόψεως, υπό την προϋπόθεση ότι το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι εξακολουθεί να

υφίσταται ο λειτουργικός δεσμός μεταξύ των μεταβιβασθέντων συντελεστών παραγωγής, ο οποίος παρέχει στον νέο εργοδότη τη δυνατότητα να τους χρησιμοποιήσει για την άσκηση της ίδιας ή παρεμφερούς οικονομικής δραστηριότητας.

(υπογραφές)